

Küreselleşme, Medeniyetler ve Dünya Düzeni*

Robert GILPIN

Prof., Princeton Üniversitesi (ABD)

çev.: Gazi İshak Kara

Özet

Bu makalenin amacı, daha fazla küreselleşmiş bir dünya ekonomisinin altında yatan güçler, dünya ekonomisinin gerçekleri ile küreselleşmenin servetin ve fakirliğin ulusal toplumlara dağıtımını üzerindeki sonuçları da dahil olmak üzere, ekonomik küreselleşmenin kimi yönlerini ve sonuçlarını değerlendirmektir. Bu konulardaki analizimde, küreselleşmenin zamanımızdaki gelişmeler için önemli bir güç olduğunu, fakat gerçek sınırlarının, doğasının ve sonuçlarının, küreselleşmeyi ulusal ve uluslararası meseleler üzerindeki sonuçlarından dolayı yüceltenler veya suçlayanlarca yeterince iyi anlaşılmadığını göstermek istiyorum. Bu analiz sayesinde ekonomik küreselleşmenin hem önemini hem de sınırlarını ve onun medeniyetler ve dünya düzenleri üzerindeki etkisini ortaya koymayı umuyorum.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Ekonomik Küreselleşme, Servet ve Fakirlik, Medeniyetler, Dünya Düzenleri.

---

* Bu makalenin ilk hali, "Ekonomik Küreselleşme: Mitler ve Gerçekler" başlığıyla, Bilim ve Sanat Vakfı tarafından 12-14 Mayıs 2006'da İstanbul'da tertip edilen "Medeniyetler ve Dünya Düzenleri" isimli uluslararası sempozyumda sunulmuştur.

KÜRESELLEŞME, DÜNYA DÜZENİNE YÖNELİK ci-hanşümul endişelerin yanı sıra medeniyetler ve onlar arasındaki etkileşimlerin artan önemleriyle birlikte, yakın dönem dünya tarihini anlamak için bir anahtar, aynı zamanda çağdaş dönemin dinamiklerini açıklama ve anlama noktasında yararlı bir temel kavram konumuna gelmiş durumdadır. Bugün küreselleşmenin rolünün, medeniyetlerin ve dünya düzeninin gelişimini etkileyen önemli bir unsur olarak anlaşılması ve kabul edilmesi gerektiğine inanıyorum. Maalesef, dünya genelindeki çeşitli düşünürler “küreselleşme”yi çok farklı şekillerde tanımlamaktadır. Bu kavramın çok yanıltıcı anlamlarda kullanılması mümkündür ve hatta bu şekilde de kullanılmaktadır. Öyle ki, bazı yazarlar küreselleşmeyi daha eşit ve âdil bir dünyanın yaratılması yolunda olumlu bir adım olarak görürken, diğerleri onu zengin ve gelişmiş ülkelerin daha az gelişmiş ülkeleri sömürmek ve yoksullaştırmak için kullandıkları bir mekanizma olarak değerlendirmektedir. Ayrıca, bazı eleştirmenler küreselleşmeyi teknolojik ve yararlı güçlerin insan ırkını birleşmiş ve iyileştirilmiş bir dünyaya götüren kaçınılmaz ve durdurulamaz tanzimi olarak yorumlamakta, muhalifleri ise küreselleşme sürecinin uzun dönemdeki başarısının tamamıyla politik gelişmeler ve tahmin edilemeyen diğer unsurlara bağlı olduğunu iddia etmektedir.

Küreselleşme Nedir?

Bu makalede “küreselleşme” terimini kullanırken, serbest ticaret, genel olarak kısıtlanmamış yabancı yatırımlar (özellikle çok-uluslu şirketler tarafından yapılan) ve ticarî emtianın dolaşımına açık ulusal sınırlarla tanımlanan küresel bir ekonominin yaratılmasını kastetmekteyim. Bilhassa Soğuk Savaş’ın sona ermesinden bu yana ABD, piyasa kuralları ve ekonominin neoliberal ilkeleri (ki bunlar piyasadaki kontrol ve düzenlemelerin kaldırılması, özelleştirme ve ekonomiye devletin aşarî düzeyde müdahalesidir) üzerinde yükselen bir dünya ekonomisinin gelişimini desteklemek için girişimlerde bulunmuştur. Bu neoliberal öğretisi, devletin temel fonksiyonunun gerek uluslararası, gerekse de ulusal düzeyde makro ekonominin istikrarını teşvik etmek (örneğin enflasyonu azaltıcı politikaları kullanarak) ve mikro ekonominin etkin işleyişini kolaylaştırmak olduğunu savunmaktadır. Amaç, serbest ve kısıtlanmamış piyasaların hüküm süreceği ve bu piyasaların uluslararası barışı ve evrensel refahı destekleyen bir dünyanın oluşumunu sağlayacakları sınırlardan arınmış bir küresel ekonomidir.

Ekonomik küreselleşmenin mevcut dönemi, İkinci Dünya Savaşı'nı hemen takip eden yıllarda başlamıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısının büyük kısmında, Soğuk Savaş'ın yanı sıra Batı Avrupa ve Doğu Asya'daki Amerikan ittifak yapıları dünya ekonomisinin içinde geliştiği politik çerçeveyi sağlamıştır. Soğuk Savaş'ın 1989'da sona ermesiyle, giderek daha fazla ülkenin sisteme dahil edilmesi neticesinde uluslararası ekonominin ufku çok büyük ölçüde genişlemiştir. Soğuk Savaş sisteminden uzaklaşmanın bilhassa önemli niteliklerinden biri, ekonomik sorunlar ve piyasaların uluslararası ekonomik ve politik meseleler için giderek daha fazla merkezî bir konuma gelmesidir.¹

Piyasaların artan önemi mal, sermaye ve hizmetlerin uluslararası dolaşımındaki artışta kendini göstermiştir. Düşen nakliye ve iletişim maliyetleri, güdümlü ekonomilerin çöküşü ve ekonomide ana akımın ürettiği politika tavsiyelerine dayanan muhafazakâr ekonomik ideolojinin (neoliberalizm) artan etkisi bu gelişmeleri desteklemiştir. Devletin ekonomideki rolü küçülmüş; mal, hizmet ve sermaye akımlarının önündeki ekonomik engeller azalmıştır. Özetle, Amerikan liderliğince desteklenen ekonomik küreselleşme politik, ekonomik ve teknolojik gelişmeler eşliğinde ilerlemiştir.

Küreselleşme terimi geniş bir çerçevede kullanılıyor olsa da, ekonomik küreselleşme sadece ticaret, finans ve çok-uluslu şirketlerin doğrudan yabancı yatırımları (DYY) alanlarındaki bazı önemli gelişmeleri zorunlu kılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana, önce GATT (*General Agreement on Tariffs and Trade* - Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Antlaşması) sonrasında da DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü) çatısı altında gerçekleştirilen bir dizi çok taraflı ticaret pazarlığı turları ticaretin önündeki engelleri önemli ölçüde azaltmıştır. Uluslararası ticaret ciddi şekilde genişleyerek, hem ulusal hem de uluslararası ekonomik meseleler açısından geçmişte olduğundan çok daha önemli bir unsur konumuna gelmiştir. Gerçekten de uluslararası ticaret çok hızlı büyümüş ve küresel üretim iki katına çıkmıştır. Savaş sonrası dönem boyunca, ticaret dikkat çekecek şekilde büyürken, dünya ticaretinin hacmi birkaç kez katlanmıştır. Emtia (mal) ticaretindeki büyük artışların yanı sıra hizmet sektöründeki (bankacılık, enformasyon gibi) ticaret de 20. yüzyılın son dönemlerinde ciddi anlamda artmıştır. Dünya ticaretindeki bu olağü-

1 David B. Yoffie ve Benjamin Gomes-Casseres, *International Trade and Competition: Cases and Notes in Strategy and Management*, 2. bsk. McGraw-Hill, New York 1994.

nüstü büyümeyle birlikte uluslararası rekabet de iyice kızışmıştır. Her ne kadar her bir ülkenin içerisindeki tüketiciler ve ihracatçı sektörler artan açıklıktan faydalıyor olsa da, pek çok işletme yok olup gitmek için yabancı firmalarla rekabet etmeyi öğrenme zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştır. Hemen hemen bütün şirketler için esas rakiplerin diğer ulusal firmalar olmasına karşın, ekonomik açıklık birçok işletmeye yeni güçlükler getirmiştir.

Küresel ticaretin genişlemesine zemin sağlayan birtakım gelişmeler olmuştur. Ticaret engelleri, birbirini izleyen başarılı ticaret pazarlığı turlarından sonra ciddi miktarda azalmış, ABD ve diğer sanayileşmiş ülkelerin ortalama gümrük vergisi oranları önemli ölçüde düşmüş ve hizmet ticaretinin önündeki engeller de indirilmiştir. 1970'lerin sonlarından itibaren, özelleştirme ve kontrollerin kaldırılması (dereğülasyonlar) ulusal ekonomilerin dışa açıklığını artırmış, iletişim ve nakliye alanlarındaki teknolojik gelişmeler maliyetleri düşürerek ticaretin genişlemesi için büyük bir teşvik sağlamıştır. Bu ekonomik ve teknolojik değişimlerin yarattığı avantajlar sayesinde giderek daha çok firma ufuklarını uluslararası piyasaları da kapsayacak şekilde genişletmiştir. Bu gelişmelere rağmen, uluslararası ticaretin çoğu ileri derecede sanayileşmiş üç ekonomi -ABD, Batı Avrupa ve Doğu Asya (Çin, Japonya ve ayrıca Doğu Asya, Latin Amerika ve diğer bölgelerdeki birkaç gelişmekte olan ülke)- arasında gerçekleşmektedir. Daha az gelişmiş dünyanın büyük kısmı, gıda ve hammadde ihraç eden ülkeler haricinde, bu ticaretin dışında kalmaktadır. Örneğin, Afrika'da Sahara'nın güneyinin 1990'larda dünya ticaretindeki payının sadece %1 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Ayrıca, sermaye kontrollerinin kaldırılması, yeni finansal araçların icat edilmesi ve iletişim alanındaki teknolojik gelişmeler çok daha fazla bütünleşmiş bir *uluslararası finans sisteminin* doğuşuna katkıda bulunmuştur. Bu sözde "finansal devrim" ulusal ekonomileri birbirine daha sıkı şekilde birleştirmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kullanabileceği sermaye miktarını ciddi ölçüde artırarak ekonomik kalkınmaya hız vermiştir. Ancak, uluslararası sermaye akımlarının büyük kısmının kısa vadeli, çok değişken ve spekülasyon olması sebebiyle uluslararası finans, küresel kapitalist ekonominin en kırılgan ve istikrarsız yüzü haline gelmiştir. Ulusal sınırlar arasındaki finansal hareketlerin devasa boyutu, hızı ve spekülasyon niteliğinin hükümetleri bu hareketlerdeki ani dalgalanmalara karşı daha kırılgan hale getirdiğini tespit etmemiz önemlidir. Böylece hükümetler, 1992 Avrupa finansal krizi (ki bu kriz İngiltere'nin Avrupa Para Sistemi'nden çekilmesine

yol açmıştı), Meksika pesosunun 1994-95 yıllarındaki cezalandırıcı çöküşü ve 1990'ların sonundaki tahripkâr Doğu Asya finansal krizinde olduğu gibi, döviz spekülâtorleri ve büyük "hedge" fonları veya spekülâtif fonlar için kolayca bir av konumuna düşebilmektedir. Birçokları finansal küreselleşmeyi küresel kapitalizmin sağlıklı ve yararlı zaferinin temsili olarak değerlendirirken, diğerleri uluslararası finansal sistemin "kontrolden çıktığına" ve daha iyi düzenlemelere ihtiyaç olduğuna inanmaktadır.

"Küreselleşme" terimi 1980'lerinin ikinci yarısında, çok-uluslu şirketler tarafından yapılan doğrudan yabancı yatırımlardaki muazzam artışlara bağlı olarak popüler bir kullanım kazanmıştır. Modern çok-uluslu şirketler, Amerikan firmalarının, özellikle Avrupa Ortak Pazarı'nın oluşturulmasını takiben Batı Avrupa'ya yaptıkları, hızlı sınır ötesi açılımlarıyla birlikte 1960'larda kamuoyunun dikkatini çekmeye başlamıştır. 1980'lerde başta Japonya ve Batı Avrupa olmak üzere diğer ülkelerin çok-uluslu şirketleri de sınır ötesi işbirlikler kurmaya girişmiştir. Bunun sonucunda, DYY dünya ticareti ve ekonomik üretimden çok daha hızlı bir şekilde artmıştır. DYY'nin büyük kısmı bütün bu yıllar boyunca ve bugün hâlâ sanayileşmiş ülkelere, özellikle ABD ve Batı Avrupa'ya yönelmiş ve bu yatırımların çoğunluğu otomobil ve bilgi teknolojisi gibi yüksek teknolojiye sanayilere yapılmıştır. Bununla birlikte, yeni sanayileşen ülkelere olan DYY de ciddi miktarda artmıştır. 1990'ların sonu gibi erken bir dönemde, DYY'nin birikimli değeri yüzlerce milyar dolara ulaşmıştır.

Ne var ki, bu genel ifadeler DYY ve çok-uluslu şirketlerin faaliyetlerinin bazı önemli yönlerini gizlemektedir. Şirketler küreselleşmesi hakkındaki yaygın söylemlere rağmen, DYY aslında belli bir alanda yoğunlaşmış ve yerküre etrafında çok eşitsiz olarak dağılmıştır. DYY'nin çoğu ABD, Çin ve Batı Avrupa'da gerçekleşmektedir, çünkü şirketler büyük veya büyüme potansiyeline sahip pazarlarca cezbedilmektedir. Daha az gelişmiş ülkelerdeki DYY'ler, birkaç kayda değer istisna dışında, mütevazı seyretmektedir. Gelişmekte olan ülkelerdeki DYY'nin çoğu Doğu ve Güney Doğu Asya'daki gelişen piyasalara ve maden çıkarmaya dayalı sanayilere yönelmiştir. Gelişen ülkeler arasında en fazla DYY'i açık farkla Çin çekmektedir. Dolayısıyla, şirketler küreselleşmesinden bahsedildiğinde, aslında sadece birkaç ülke sözkonusu olmaktadır.

Şirketler küreselleşmesinin genişlemesi çok-uluslu şirketleri ve DYY'yi küresel ekonominin önemli vechelerinden biri kılmış ve çok-uluslu şirketlerin artan önemi bu ekonominin yapısını ve işleyişini

tamamen değiştirmiştir. Bu dev şirketler ve onların küresel stratejileri dünya genelinde ticaret akımlarının, endüstrilerin konumlarının ve diğer ekonomik faaliyetlerin başlıca belirleyeni konumuna gelmiştir. Sermaye yoğun ve teknoloji yoğun sektörlere yapılan yatırımlar ile bu şirketler sanayileşmiş ve sanayileşmekte olan ülkelere olan teknoloji akımlarının genişlemesinde merkezî bir rol üstlenmiştir. Sonuç olarak, çok-uluslu şirketler birçok ulusun ekonomisinin, politikasının ve sosyal refahının belirlenmesinde son derece önemli hale gelmiştir.

ABD giderek küreselleşen dünya ekonomisinin bütün alanlarında merkezî bir rol oynamıştır. Ticaretin serbestleşmesinde, finansal piyasaların dışa açılmasında ve çok-uluslu şirketlerin uluslararası faaliyetlerinin artarak kabul edilmesinde ABD liderliği üstlenmiştir. Ne var ki, uluslararası ekonomik düzen üzerinde karşı kuvvetler de faaliyet göstermektedir ve pek çok durumda onlar daha güçlüdürler. Örneğin, görece az gelişmiş ülkelerden daha gelişmiş ülkelere yapılan tarım ürünleri ticaretinde uluslararası işbirliği ciddi ölçüde sınırlı kalmıştır. ABD, Avrupa ve Japonya yerli tarımsal üreticilerini, özellikle pirinç ve şeker gibi önemli sektörlere yapılan cömert devlet destekleri ile, korumaya devam etmektedir.

Ekonomik Küreselleşme Kimin Çıkarımadır?

Küreselleşme ve yeni uluslararası ekonomik düzenden kim yarar sağlıyor? Sıkça tartışılan bu soruya bir kesin ve açık bir cevap vermek son derece zordur. ABD'nin yeni uluslararası ekonomik düzenden fayda sağlayan başlıca ülke olduğu genelde varsayılıyorsa da, durum hiç de böyle olmak zorunda değil. Örneğin, geç 19. yüzyılın uluslararası ekonomik düzenin kurulmasına İngiltere'nin öncülük etmiş olmasına rağmen,² bu düzenin meyvelerinin, hepsini olmasa da, çoğunu toplayanın ABD olduğunu bugün biliyoruz. Benzer şekilde, bugün daha açık bir küresel ekonomiden çok büyük yarar sağlayanlar Çin, Hindistan ve diğer hızla sanayileşen ülkelerdir. Bu dinamik ekonomilerin uluslararası sermayeye, engin ABD pazarına ulaşmaları ve ileri teknolojileri ithal etme imkanları hiç şüphesiz yok ki ekonomik küreselleşmenin çağdaş döneminin başlıca faydaları arasındadır. Ne var ki, "Kim fayda sağlıyor?" tartışmalarının hafifleden sürüp gitmesi, bu konuyu değerlendirmeyi kaçınılmaz kılıyor.

2 Princeton Üniversitesi'nden Paul Krugman ve Harold James bu konularda çok sayıda çalışmaya imza atmıştır.

ABD'nin açık bir küresel ekonomiden politik ve ekonomik olarak fayda sağladığı aşikârdır. Dünya ticaretine katılan en büyük ekonomi olarak, ABD ithalat ve ihracattan muazzam kazançlar elde etmekte, aynı zamanda ülkenin finans ve diğer hizmet sektörleri ekonomik açıklıktan ve yabancı piyasalara erişim imkanlarından büyük faydalar sağlamaktadır. Amerikalıların, Japonların ABD ekonomisinin kontrolünü ele geçireceğine dair 1980'lerdeki endişelerine rağmen, çok-uluslu yabancı şirketlerin ABD'deki doğrudan yatırımlarının, bir bütün olarak, çok yararlı olduğu kanıtlanmıştır.

Daha açık bir dünya ekonomisi aynı zamanda ABD dışındaki ülkelerdeki pek çok firmaya ve üreticiye de yarar sağlamaktadır. Doğrusu, pek çok küreselleşme karşıtının sahip olduğu, küreselleşmenin sadece büyük veya gelişmiş ekonomik güçlere yarar sağladığı şeklindeki kanaat tamamen yanlıştır. Küçük Finlandiya kendini kablo-suz telefon (Nokia) ve diğer yüksek teknoloji sektörlerinde lider olarak konumlandırırken, İsrail pek çok teknolojik gelişmede dünya lideridir. İrlanda ise kendini ABD, Japonya ve Avrupa'nın yüksek teknoloji firmaları için cazip bir yatırım alanına dönüştürerek 150 yıllık ekonomik durgunluğu tersine çevirmiştir. Sanayileşen ve görece az gelişmiş ülkeler arasında ise, Çin başlıca fayda sağlayan ülke olarak öne çıkmaktadır; Çin ekonomisinin önemli bir kısmı ticaret ve doğrudan yabancı yatırımlar yoluyla küreselleşmiş durumdadır. Yine Hindistan, bilgisayar yazılımı ve diğer yüksek teknoloji alanlarında uluslararası bir oyuncu konumuna gelmiş bulunuyor. Tayvan gelişen bir yarı iletken ve bilgisayar endüstrisine, Singapur ve Hong Kong ise göz alıcı bir ekonomik başarıya sahiptirler. Aslında, Doğu Asya'nın sanayileşen ülkelerinin hızlı gelişimi küresel ekonomiye aktif katılımlarına bağlı olmuştur.

Ancak, gelişmekte olan bir ekonomi, küçük ama çok başarılı ülkeler ligine katılacaksa belli ön koşulları yerine getirmelidir. En önemlisi, görece dürüst ve ehil bir hükümete sahip olmalıdır. Bu toplum, her seviyedeki eğitime yoğun şekilde yatırım yapmalı, uluslararası mülkiyet haklarına saygı göstermeli, girişimciliği teşvik etmeli, kursesuz ve farklı alanlara yönlendirilmiş bir ulusal araştırma ve geliştirme programını desteklemeli ve güçlü makroekonomik politikalar izlemelidir. Bu çok önemli sorumlulukları üstlenmeye gönülsüz bir ulusun küresel ekonomide, ekonomik anlamda başarıya ulaşması tamamiyle ihtimal dışıdır. Maalesef, birçok görece az gelişmiş ve eski komünist ekonomi, ekonomik başarı için gerekli olan bu şartları yerine getirmemektedir.

Dünya çevresindeki bireysel tüketiciler de ekonomik küreselleşmeden fayda sağlamaktadır. Küremizin *McDonald*laştığına yönelik abartılmış endişelere rağmen, daha açık bir dünya ekonomisi dünyanın her yerindeki tüketiciler için bir ihsan olmuştur. Aralarında benim de olduğum bazı gözlemciler, dev çok-uluslu şirketlerin bir gün tekel ve ekonomik hâkimiyet tehlikesini ortaya çıkarabileceğinden endişe etse de, şimdiye kadar bu gerçekleşmiş değil; gelecekte de gerçekleşmesi mümkün görünmüyor. Çünkü böyle bir tehlike ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde anti-tröst ve rekabet politikalarıyla bertaraf edilebilir. Şirketlerin haddinden fazla güçlenmesi sorunu ise, tabii ki, tekelin ve şirketler arasındaki gizli antlaşmaların tüketicilerin sömürüsüne yol açması nedeniyle uzun zamandır ulusal düzeyde mevcut olmuştur. Tekel gücünün ve şirketler arasındaki gizli antlaşmaların azalması ve tüketiciler için seçeneklerin artması ulusal ekonomileri ticarete ve yabancı firmaların yatırımlarına açmanın en büyük getirileri arasında olmuştur.

Küreselleşme karşıtları bu noktada kapitalizmin insanların *gerçek* çıkarlarına zarar verdiğini, aynı zamanda kapitalizmin devasa ekonomik eşitsizlikler, aşırı derecede ticarileştirme, reklamlar yoluyla gereksiz ihtiyaçların yaratılması, açgözlülük ve servetin kutsallaştırılması, tüketicilik, ben-merkezli davranış ve sosyal refahımızdaki diğer bozukluklar gibi pek çok kötülüğün kaynağı olduğunu iddiasını dile getirebilirler. Ancak, doğru oldukları ölçüde, bu suçlamalar kapitalizmin kendisinin eleştirisidir, küreselleşmenin değil. Yahut Amerikan kapitalizminin özellikle zararlı olduğunu veya küreselleşmenin Amerikan firmalarına Amerika'nın bayağı zevklerini ve değerlerini dünyanın geri kalan kısmına dayatma imkanı verdiğini iddia etmek, en azından benim kanaatimce makul değildir. Bu iddialarda şüphesiz doğruluk payı çok, ancak dünya etrafındaki seyahatlerim beni ABD'nin kötü zevkler veya çağdaş tüketim odaklı toplumun diğer olumsuz yönlerinin üzerinde bir tekelinin olmadığına ikna etmiştir.

Le Monde Diplomatique gibi küreselleşme karşıtları, Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) karşı çıkanlar, sağcı milliyetçiler ve ticaret örgütleri küreselleşmeyi her yönüyle reddetmekte çok ileri gidiyorlar. Politik solda, ekonomik küreselleşme sadece uluslararası kapitalizmin ve onun çağdaş manifestosu olan çok-uluslu şirketlerin çıkarlarına hizmet ediyor olmakla itham edilmektedir. Muhalifler, sömürü, tahakküm, uluslar içinde ve arasında artan eşitsizliklerle tanımlanan vahşi kapitalizmin zaferini kınıyor ve küreselleşmeyi insan hakları ihlalleri, çevre sorunları ve sosyal refah programlarının bertaraf edilmesi anla-

mına gelen “dibe doğru yarış”la itham ediyorlar. DTÖ ve IMF gibi örgütleri ise çok-uluslu şirketlerin isteklerini yerine getirmekle ve dünyayı “şeytanî kapitalizm” için daha güvenliği bir yer kılmak için çalışmakla suçluyorlar. Politik sağda ise, küreselleşme ABD’ye ve diğer sanayileşmiş ülkelere ızdırap veren sosyal, ekonomik ve politik hastalıklardan sorumlu tutulmaktadır. Ross Perot ve Pat Buchanan gibi bazı muhalifler ulusal bağımsızlığın kaybedilmesinden ve Amerikan ekonomisinin “Meksikalaşması”ndan endişe ediyorlar. Batı Avrupa’da hem neofaşistler hem de sosyalistler ekonomik açıklığa karşı hoşnutsuzluklarını dile getiriyor ve uluslarının kendi geleceklerini saptama iradesini yitireceğinden kaygı duyuyorlar. Geç dönem Fransız-İngiliz finansörlerinden James Goldsmith gibi başarılı bir kapitalist bile Doğu Asya’daki düşük ücretli ülkelerle yapılacak serbest ticaretin tehlikelerine karşı uyarılmış, bu ülkelerin ihracatlarının Batı Avrupa’ya girişini engellemek için yüksek engeller konulmasının savunuculuğunu yapmıştır. Gerek sağdaki, gerekse soldaki küreselleşme karşıtları, ekonomik küreselleşme sürecini tersine çevirmek için ticari korumacılığı ve çok-uluslu şirketlerin faaliyetlerinin kısıtlanmasını desteklemektedir.

Ekonomik küreselleşmeye karşı getirilen eleştirilerin çoğu ya doğru değil ya da ölçüsüzdür. Hem küreselleşmenin kapsamı, hem de etkileri ısrarla olduğundan büyük gösterilmektedir. Ekonomik küreselleşme pek çoklarının inandığından daha sınırlıdır ve bu yüzden olumsuz sonuçları da iddia edildiği kadar büyük olamaz. Üstelik, küreselleşmeyle ilişkilendirilen sosyal, ekonomik ve diğer pek çok problem, belki de bu problemlerin büyük kısmı küreselleşmeyle hiç bir alakası olmayan teknolojik ve diğer gelişmeler yüzünden ortaya çıkmıştır. Ayrıca, birçok sorun, mesela (küreselleşme karşıtları tarafından çok yerinde vurgulanan) çevresel kirlenme aslında sorumsuz ulusal politikaların sonucudur. Ekonomik küreselleşmeye yöneltilen suçlamaların çoğu yersiz veya oldukça zayıftır.

Küreselleşmenin etkilerini değerlendirirken, dünya ekonomisinin bütünleşmesinin çoğunlukla düzensiz, belli ekonomik sektörlerle sınırlı ve birçoklarının inandığı kadar kapsamlı olmadığını farkında olmak önemlidir. Ticaret, yabancı yatırımlar ve finansal akımların büyük kısmı başlıca ekonomik güçlerle (ABD, Batı Avrupa ve Doğu ve Güney Asya’daki hızla sanayileşen ülkeler) sınırlıdır. Maalesef, dünyanın çoğunun hâlâ küresel ekonomiyle bağlantısı zayıftır. Sanayileşmiş ekonomilerin daha açık hale gelmiş olmasına rağmen, ithalatlar ve dışardan gelen yatırımlar bu ekonomilerin ölçeğine kıyasla hâ-

lâ küçüktür. Aslında, pek çok bakımdan dünya bugün geç 19. yüzyılda olduğundan daha az bütünleşmiş durumdadır. Altın standardı ve nüfuzlu *laissez-faire* öğretisi altında, örneğin Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki birkaç on yıl, piyasaların gerçekten hâkim olduğu ve hükümetlerin ekonomik meseleler üzerindeki gücünün çok kısıtlı olduğu bir dönemdi. Ulusal ve uluslararası ekonominin büyüklüğü ile kıyaslandığında, ticaret, doğrudan yabancı yatırımlar ve finansal akımlar geç 19. yüzyılda bugün olduğundan daha büyüktü.

Küreselleşmenin gidişatı ile dünyayı dönüştüren bir dizi politik, ekonomik ve teknolojik değişim muhaliflerin, küreselleşme ile hiçbir alakası olmayan pek çok rahatsız edici gelişme için küreselleşmeyi suçlamasına yol açmıştır. Örneğin, sanayileşmiş ülkelerin imalat sektöründen hizmetlere yönelmesi, bilgisayar ve bilgi ekonomisinin artan önemi son dönemdeki geniş kapsamlı ekonomik ve teknolojik değişimler için özel bir öneme sahiptir. Başka bir örnek verecek olursak, örgütlü emek kesiminin düşük ücretli ülkelere yapılan ithalatların Amerika'daki ücretleri tehdit ettiği suçlaması da temelsizdir. Her ne kadar düşük ücretli ülkelerin artan rekabetinin Amerikalı işçiler için bazı olumsuz sonuçları olsa da, vasıfsız veya düşük vasıflı Amerikan işçilerinin ücretlerindeki düşüş esas itibarıyla bilgisayar ve hizmet sektörlerinin yükselişinden kaynaklanmaktadır. Bu gelişmeler, yüksek teknolojinin giderek ağırlığını artırdığı bir ekonomide en iyi meslekler için gereken yetenek ve eğitime sahip olmayan vasıfsız ve düşük vasıflı işçilere olan talebi, dolayısıyla da bu işçilerin ücretlerini düşürmüştür. Ancak, sanayileşmiş ülkeler ve sanayileşmekte olan düşük ücretli ülkeler arasındaki ticaret artmaya devam ettiği için, ticaret nedeniyle ücretlerde yaşanan düşüş ileride daha ciddi bir sorun olabilir.³

Ekonomik küreselleşmenin yol açtığı iddia edilen sorunların çoğu aslında talihsiz ulusal politikaların ve hükümet kararlarının sonuçlarıdır. Çevreciler küreselleşmeye ve onun kötülüklerine öfkeleniyorlar; oysa çevre tahribatlarının çoğu gerçekte yerel, eyalet düzeyindeki ve ulusal hükümetlerin politikalarının ürünüdür. Hava, su ve toprak kirlenmesi temelde tek tek ulusların gevşek düzenlemeleri ve/veya zayıf uygulamalarından kaynaklanmaktadır. ABD'de ormanlardaki tahrip-kâr tıraşlama kesimi uygulaması hükümetlerin ağaç kesim firmalarına verdiği cömert teşviklerle desteklenmiştir. Fransa, ABD ve diğer yerlerdeki küçük çiftçiler ekonomik sorunlarından küreselleşmeyi so-

3 Richard Gibb ve Wieslaw Michalak (ed.), *Continental Trading Blocs: The Growth of Regionalism in the World Economy*, John Wiley and Sons, New York 1994.

rumlu tutuyorlar, ne var ki küçük çiftlikler tarımda ölçek ekonomisinin önemini artıran ekonomik/teknolojik gelişmelerin kurbanıdır; çoğunlukla, yalnızca büyük çiftlikler ve tarımsal işletmeler ekonomik/teknolojik değişimlerden tam olarak yararlanabilecek imkanlara sahiptirler. ABD’de büyük firmalar ayrıca devletin cömert teşviklerinden de yararlanmaktadır.

Küreselleşme karşıtlarınca gündeme getirilen çevresel sorunların çoğu ciddidir ve bu sorunlar ele alınmalıdır. Ancak, küresel ısınma, okyanusların kirletilmesi ve nesli tehdit altındaki türlerin ticareti gibi birkaç istisna dışında çevresel meselelerin büyük kısmı temelde ulusal veya bölgesel sorunlardır. Nükleer ve diğer tehlikeli atıklar, su kirliliği, hava kirliliği, toksik atıklar gibi ciddi sorunlar aslında uluslararası meseleler değil, yerel, ulusal veya bölgesel ölçekte ele alınması gereken konulardır. Karbondioksit emisyonu ve diğer sera gazları çok ciddi bir küresel sorun teşkil etmektedir çünkü bu gazlar küresel ısınmaya yol açmaktadır. Ancak, bu ciddi sorunun sorumlusu uluslararası ticaret değil, sanayi toplumunun fosil atıklara yüksek derecedeki bağlılığı ve ulusal hükümetlerin sorumsuz politikalarıdır.

Yoksulluk ve Küresel Eşitsizlik Sorunu

Küreselleşme karşıtlarınca gündeme getirilen pek çok önemli sorundan bilhassa biri bu makalede ele alınmalıdır. Bu, küreselleşmenin dünyadaki artan yoksulluk ve eşitsizlikten sorumlu olduğu iddiasıdır. Bu eleştiriyyle, servetin bir ülkenin içinde veya ülkeler arasındaki dağılımı kastediliyor olabilir. Burada, bunlardan ikincisi, yani giderek zengin ülkelerin daha zengin olduğu, fakir ülkelerin ise daha da fakirleştiği iddiası değerlendirilecektir. Küreselleşmeye yönelik bu eleştiriyi değerlendirebilmek için üç farklı sorunun bir birinden ayırt edilmesi gerekiyor: (1) Dünyada yoksulluğun arttığı doğru mudur? (2) Dünyada eşitsizliğin arttığı doğru mudur? (3) Eğer doğruysa, bu talihsiz gelişmelerin sorumlusu küreselleşme midir?

Yoksulluk ve eşitsizlik küreselleşme karşıtlarınca sıklıkla birbiriyle karıştırılmakta ve bu iki terim eş tutulmaktadır. Ancak, fakir ülkeler zenginleşirken, zengin ve fakir ülkeler arasındaki eşitsizliğin gerçekte artıyor olması mümkündür. Aynı şekilde, hem zengin hem de fakir ülkeler yoksullaşırken, uluslar arasındaki eşitsizliklerin azalması da mümkündür. Ayrıca, yoksulluk ve küreselleşme arasındaki ilişkinin çözüme kavuşturulması özellikle zordur ve bu zorluk bir ölçüde dünyada yoksulluğunun kapsamı ve dağılımı konusunda uzmanlar ara-

sındaki görüş farklılıklarından kaynaklanmaktadır. Bu konuyu açıklığa kavuşturmak için yeterli veri mevcut değildir ve de serveti ölçmenin ve uluslar arasında kıyaslamamanın basit bir yolu bulunmamaktadır. Örneğin, servet ya ulusal para birimleri (ki birbirinden farklı ve değişken değerlere sahipler) ya da iktisatçıların “satın alma gücü paritesi” dediği şeye göre ölçülmelidir; maalesef bu ölçüklerin ikisi de tatmin edici değildir. Sağlık ve diğer benzer istatistikler yararlı olabilse de, tek başlarına bunlar da sorunu çözüme kavuşturamazlar.

Doğu Asya'nın yükselen ekonomileri giderek zenginleşen pek çok gelişmekte olan ülke arasında yer almaktadır. Son yarım yüzyılda bazıları tamamıyla zengin bir ülke olmuştur; gerçekten Güney Kore bugün dünyanın en büyük 11. ekonomisidir. Öte yandan, aşırı yoksulluğun hüküm sürdüğü geniş bölgeler bulunmaktadır ki bunlar çok az bir ekonomik ilerleme kaydetmişler, hatta bazı durumlarda, hem görece hem de mutlak olarak daha da yoksullaşmışlardır. Fakirleşmenin göze çarpan üç örneği kırsal Hindistan, kırsal Çin ve Afrika'nın büyük kısmıdır. Dolayısıyla, yoksulluk altındaki toplam nüfus dikkate alındığında, yoksulluğun arttığını ileri sürmek mümkündür.

Kanıtlar aynı zamanda küresel eşitsizliğin artmakta olduğunu da desteklemektedir. Yerküre çevresinde giderek daha fazla gelişmekte olan ülkenin zenginleşiyor olmasına rağmen, zenginler görece fakirlerden genelde daha hızlı zenginleştiği için, sonuç olarak, toplumlar arasında ve toplumlar içerisinde refah farklılıkları artmaktadır. Bu nedenle, görece az gelişmiş ülkeler *mutlak* anlamda gerçekten zenginleşiyor olsa da, bir bütün olarak, zengin sanayileşmiş ülkelerin ekonomik küreselleşmeden daha az gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında *görece* daha fazla yarar sağladığı söylenebilir. Zengin ülkeler daha hızlı büyümektedir, zira bu ülkelerdeki üreticiler genelde büyük ölçek ekonomilerine, daha yüksek verimlilik artışlarına ve daha nitelikli beşeri sermaye (eğitilmiş işçiler gibi) sahiptir. Daha fazla fizikî sermaye, teknoloji ve özellikle beşeri sermayeye sahip oldukları için, ekonomik açıklıktan faydalanmak noktasında zengin ülkelerin konumu görece az gelişmiş ülkelerdeki üreticilere kıyasla genelde daha avantajlıdır. Sonuç olarak, bu ülkelerin ulusal servetleri daha az imkanlara sahip olan gelişmekte olan ülkelere kıyasla daha hızlı artmaktadır. Nihayetinde, bunlar, gerçekler olarak görünmektedir. Fakat küreselleşme bu farklılıklar yüzünden mahkum edilmeli midir?

Muhaliflerin iddia ettiği gibi, küreselleşme dünya çevresinde servetin ve yoksulluğun aşikâr olan eşitsiz dağılımından bir şekilde sorumluyorsa, buradaki nedensel bağ nedir? Klasik veya neoliberal bir iktisat-

çı bu soruyu, “Zengin ülkeler zengindir, çünkü ekonomik büyümeye olanak sağlayan güçlü ekonomi politikaları izlemişlerdir” şeklinde yanıtlayacaktır. Öte yandan bir küreselleşme karşıtı ise, hiç şüphe yok ki, görece fakir ulusların daha yavaş büyüdüğünü çünkü bu ülkelerin küresel ekonomik güçler tarafından baskı altında tutulduklarını iddia edecektir. Bir başka deyişle, bu ülkeler fakirdir, çünkü küreselleşme onları fakirleştirmektedir. Fakat neden küreselleşme yoksulluğa neden olmakta veya onu artırmaktadır? Küreselleşmenin dünya genelindeki yoksulluğun sebebi olarak yaygın olarak suçlanmasına rağmen, bu soruya küreselleşme karşıtı literatürde bir yanıt bulmak güçtür.

Bu konuyla ilgili yakın dönemde yapılmış çalışmaları araştırırken, küreselleşme ve yoksullaşma arasındaki ters yönlü ilişkiyi teorik olarak açıklayabilecek sadece bir adet nedensel mekanizma önerisi bulabildim. Ekonomik kalkınma üzerine çalışan saygın bir akademisyen, Robert Wade, “Kazananlar ve Kaybedenler” başlıklı makalesinde küresel servet eşitsizliklerinin suçunu, 1970’lerin bağımlılık teorisi çalışan akademisyenlerinin ifadesiyle “adaletsiz mübadele”ye yüklemektedir. Wade, kendisi bağımlılık teorisinin yarı Marksist fikirlerini kabul etmiyor olsa da, onların terminolojisini ve “yüksek gelirli ülkelerin ihraç ettiği sanayi mallarının ve hizmetlerin fiyatı düşük gelirli ülkelerin ihraç ettiği mal ve hizmetlerin fiyatlarından ve uluslararası ticarete çok az katılan düşük gelirli ülkelerde üretilen malların ve hizmetlerin fiyatlarından çok daha hızlı artmaktadır” şeklindeki temel argümanlarını kullanmaktadır.⁴

Wade iddiasını desteklemek için ikna edici bir kanıt sunmuyor, ancak iddiasının, en azından bazı durumlarda, hatırı sayılır bir değerinin olduğuna inanabiliriz. Görece az gelişmiş ülkelerin ihraç ettiği malların fiyatları uzun bir dönem boyunca sanayileşmiş ülkelerin ihraçat fiyatlarına kıyasla düşük kalmıştır. Ancak bu adaletsiz mübadele küresel eşitsizlik ve yaygın yoksulluğun genel açıklaması olması güçlükle kabul edilebilir; adaletsiz mübadelenin pek çok ülkedeki muazzam yoksulluğun nedenini açıklaması imkan dahilinde değildir. En iyi ihtimalle, Wade’in tezi zengin ve bazı fakir ülkeler arasında varlığını sürdüren eşitsizliği açıklamaya yardımcı olabilir. Ne var ki, zengin ve fakir ülkelerin ekonomi politikalarındaki farklılıklar, verimlilik artışlarındaki muazzam farklar gibi ulusal faktörlere odaklanan argümanlar daha büyük bir açıklayıcı güce sahiptir.

⁴ *The Economist*, Nisan 2001, s. 74.

Zengin ve fakir ülkeler arasındaki görece az miktardaki bir ticaretin nasıl olup da görece az gelişmiş ülkelerdeki yoksulluğun derinlik ve yaygınlığından sorumlu olabileceğini anlamak zordur. Daha da önemlisi, adaletsiz mübadelenin daha önce zikredilen üç büyük yoksulluk bölgesindeki (kırsal Hindistan, kırsal Çin ve Afrika) yoksulluğun derinliğini açıklaması pek imkan dahilinde değildir. Bu yoksullaşmış bölgelerin ortak ve çok önemli bir özelliği, küresel ekonomiyle ciddi anlamda bütünleşmemiş olmalarıdır. Coğrafi ve diğer nedenlerden ötürü aslında büyük ölçüde dünya ekonomisiyle bağları kopuktur; örneğin Afrika dünya ticaretinin çok küçük bir kısmını gerçekleştirmektedir. Petrol ihracatından milyarlarca dolar kazanan Angola ve Nijerya gibi Afrika ülkelerinin adaletsiz mübadelenin kurbanı olmadıklarına şüphe yok, ancak yine de dünyanın en yoksul ülkeleri arasında yer aldıklarını kaydetmekte yarar var. Şurası açık ki, bu ülkelerdeki yoksulluğun başlıca nedenleri küreselleşmenin dışındaki unsurlardır.

Küresel ekonomiye eklenmek normalde ekonomik kalkınma açısından olumlu bir gelişmedir ve yüzyıllar süren yoksulluktan bir kaçış yolu sağlamaktadır; pek çok görece az gelişmiş ülke küresel ekonomiye katılmakla büyük kazançlar elde etmiştir. Belirli bir görece az gelişmiş ülke, sanayileşmiş dünyayı yakalayamasa veya aradaki farkı kapatamasa da, küresel ekonomik sistemin aktif bir üyesi olmanın nimetlerinden yine de yararlanabilir. Bu ülke gelişmiş ve gelişmekte olan dünyanın tecrübelerinden faydalanabilir, en gelişmiş teknolojiyi ödünç alabilir ve kendini yoksulluktan kurtarmak için sermaye ithal edebilir.

Başka bir ifadeyle, görece az gelişmiş ülkeler, ekonomik küreselleşmeden en zengin veya daha zengin ülkelere kıyasla kazançlı çıkmıyor olsalar bile, mutlak anlamda yine de kazanıyor olabilirler. Önümüzdeki yüzyıllarda zengin ve fakir arasındaki uluslararası eşitsizlik varlığını koruyacak olsa da, görece az gelişmiş ülkelerin halkları yaşam şartlarında iyileşmeye şahit olabilir ve daha müreffeh hale gelebilirler. Görece ve mutlak kazançlar arasındaki bu kritik farkı kavramak önemlidir. Uluslararası eşitsizliğin farkında olmak ne kadar önemliyse, eşitsizliğin kendisinin daha fazla bütünleşmiş bir dünyada ciddi bir politik gerilim, hatta çatışma kaynağı oluşturduğunu, dolayısıyla medeniyetlerin ve dünya düzenin geleceğini tehdit ettiğini anlamak da o kadar önemlidir.

Küreselleşme ekonomik kalkınma için bir fırsat sunuyor olmasına rağmen, bu fırsatın tek başına ekonomik başarıyı garanti etmediğinin farkında olmak da önemlidir. Birçok görece az gelişmiş ülke bir dizi

engelden ötürü küreselleşmenin avantajlarından yararlanamamıştır. Ekonomik başarının önündeki engeller savaş ve politik istikrarsızlık, yolsuz ve ehil olmayan hükümetler, hastalık ve zayıf beslenme, güçlü olmayan ekonomi politikaları, ticari korumacılık, katı ekonomik yapılar ve servet artııcı faaliyetleri kısıtlayan sosyal veya politik unsurları içermektedir. Aslında, doğanın kendisi ekonomik kalkınmayı kısıtlamakta veya en azından kalkınmanın önüne ciddi engeller dikmektedir. Örneğin, dünyadaki yoksulluğun önemli bir kısmı Yengeç Dönencesi ile Oğlak Dönencesi arasında yoğunlaşmıştır. Ekvatorun her iki yanında yer alan bu talihsiz bölge, ekonomik kalkınmaya yardımcı olmayan toprak şartları, aşırı sıcaklıklar ve su kaynakları ile kısıtlanmıştır. Sanayileşmiş ekonomiler, borç affı, kapsamlı ekonomik ve teknolojik destekler (özellikle tropik tarımı geliştirmek için) ve bu ülkelerin ihracatlarının önündeki ithalat engellerini kaldırarak bu yoksul toplumların ekonomik kalkınmasının hızlanmasına yardım edebilirler.

Küreselleşmenin olumlu bir değerlendirmesine ulaşanlar da çok dikkatli olmalıdır. Bir ulusun, piyasaların açılmasıyla serbest kalacak şiddetli güçlere direnebilmesini sağlayacak yasal sistemi ve kurumsal yapıyı inşa etmeden kendini dış dünyaya açması tehlikelidir. Doğu Asya ülkeleri bu adımı tamamlamakta başarısız olmuş ve bunun kalkınmalarını yıllarca kısıtlayan ciddi bir hata olduğu ortaya çıkmıştır. Bu ülkeler yolsuzluk ve sorumsuz spekülasyon davranışları engelleyecek yeterli bir düzenleyici çerçeve oluşturmadan, büyük ölçüde ABD'nin baskısıyla ekonomilerini uluslararası sermaye akımlarına açmışlar; sonuç 1997 finansal krizi ve bu krizin akıbetinde ortaya çıkan sosyal, politik ve ekonomik tahribat olmuştur. Benzer bir gelişme Doğu Avrupa'da yaşanmıştır. Amerikalı iktisatçıların neoliberal öğretilerinden ciddi şekilde etkilenerek, eski merkezi planlı ekonomiler uygun yasal ve kurumsal sistemi oturtmadan liberalleştirilmiştir.

Ekonomik kalkınmanın önünde aynı zamanda ulusal düzeyde ciddi ekonomik, sosyal ve politik engeller bulunmaktadır. Küresel ekonominin parçası haline gelmek bir toplum için sancılı, zor ve maliyetli bir tecrübedir. Uzun vadede toplum bir bütün olarak uluslararası ekonomiye bütünleşmiş olmaktan kazançlı çıkacak olsa da, verimsiz ve rekabetçi olmayan işletmeler ile sosyal gruplar kısa vadede zarar görecektir. Statükodan yarar sağlayan güçlü çıkar grupları imtiyazlı konumlarını kaybetmemek için direnecek ve ekonominin dış açılmasına şiddetle karşı çıkacaktır. Ayrıca, küresel ekonomiye başarılı bir şekilde eklenmek, İsveçli iktisatçı Gunner Elisson'un tabiriyle "rekabetçi devlet" in veya ekonomik, politik ve teknolojik deği-

şimler karşısında kendini sürekli olarak yenileyebilen bir toplumun yaratılmasını gerekli kılmaktadır. Bu, mevcut dönem için maliyetleri olduğu kadar uzun vadede yararları olan bir görevdir.⁵ Ulus-devletin ve ulusal bağımsızlığın sonunun yaklaştığını düşünen küreselleşmenin ateşli taraflarının iddialarının aksine, hızla değişen ve bir hayli rekabetçi olan küresel ekonomiye başarılı bir şekilde katılmak güçlü ve yetenekli bir devletin yaratılmasını gerektirmektedir.

Sonuç

Serbest bir uluslararası ekonomi, dünya tarihinde nadiren rastlanan, olumlu bir özelliktir. Dünya tarihinin süre gelen özelliği kapalı ekonomik bloklar ve imparatorluk sistemleri olduğu için, 21. yüzyılın yeni uluslararası ekonomik düzenin ilelebet ayakta kalacağına güvenmemizi sağlayacak tarihsel bir taban mevcut değildir. Ekonomik küreselleşme ne kaçınılmaz, ne de tersine çevrilemezdir. Çağdaş küresel ekonomi istikrarlı bir sosyal ve politik temel üzerine inşa edilmiştir; bu sistem yaşayacaksa, bu temel korunmalı hatta güçlendirilmelidir. Bu temelin ayakta kalmasının bir garantisi olmamasına rağmen, devamlılığı, örneğin, diğer ülkelerin endişelerine ve çıkarlarına duyarlı bir ABD'nin varlığını gerekli kılmaktadır; fakat ABD'nin 21. yüzyılın ilk yıllarındaki davranışları bu anlamda ciddi kuşuklar uyandırmaktadır.

İktisat tarihçisi William Parker'ın bize hatırlattığı gibi, geç 19. yüzyılın İngiltere'nin gücüne dayanan uluslararası kapitalist sistemi yüzyılın ilerleyen dönemlerinde çökmeye başlamıştır.⁶ Küresel ekonomiyi oluşturmak için yapılan bu ilk girişimin düzenli bir şekilde aşınması ve nihai parçalanmasının temel nedeni büyük ölçekli küresel kapitalizm ile Avrupa devletlerinin yerel çıkarları arasındaki uyumsuzluktu. Bugün Parker'ın uluslararası toplumun ekonomik ve politik organizasyonu arasındaki gerilimine ilişkin ağırbaşlı analizi, farklı kültürler ve ulusal çıkarlardan müteşekkil daha geniş bir dünyaya uygulanmalıdır. Dünyanın ekonomik ve politik örgütlenmesi arasındaki çelişki, yakın gelecekte daha istikrarlı ve adaetli bir "dünya düzeni" beklentilerine giderek daha ciddi şekilde meydan okumaktadır.

5 "Rekabetçi devlet" fikri benim *Global Political Economy: Understanding the International Economic Order* (Princeton University Press, Princeton 2001) isimli kitabımda tartışılmıştır.

6 William N. Parker, "Capitalistic Organization and National Response: Social Dynamics in the Age of Schumpeter", ed. Richard H. Day ve Gunnar Eliasson, *The Dynamics of Market Economies*, North Holland, Amsterdam 1986, s. 351.

Abstract

Globalization, Civilizations and World Order

The purpose of my article is to evaluate some of the alleged aspects and consequences of economic globalization, including the underlying forces responsible for a more globalized world economy, the realities of that world economy, and the consequences of globalization for the distribution of wealth and poverty among national societies. What I intend to demonstrate in my analysis of these and related subjects is that globalization is an important force in contemporary developments, but that its true extent, nature and effects are not well understood by many who praise or condemn its consequences for both national and international affairs. Through this analysis, I hope to demonstrate both the importance and limitations of economic globalization and its impact on civilizations and world orders.

Key Words: Globalization, Economic Globalization, Wealth and Poverty, Civilizations, World Orders.

